

Sinaiei, Poiana Țapului, unde i se va clădi o simplă, dar comodă vilă »¹. Această știre senzațională n-a fost, probabil decît o pură născocire a cronicarului anonim.

Evenimentele politice din imperiul răsăritean pătrund tot mai frecvent în paginile ziarelor și revistelor noastre. Acest lucru era firesc, deoarece centrul mișcării revoluționare s-a strămutat în Rusia și privirile tuturor militanților progresiști din Europa, speranțele revoluționarilor de pretutindeni se îndreptau spre muncitorimea rusă, care sub conducerea PMSDR, în frunte cu V. I. Lenin, pregătea răsturnarea autocrației, lichidarea reminiscentelor semif feudale în relațiile de producție și în general în viața socială și crearea unei noi societăți. Crușătorul « Potemkin », cu flamura roșie pe catarg, ancorase în rada portului Constanța. Marinarii răsculați, primiți cu căldură tovarășească de muncitorimea romină asuprită și exploatată, au găsit azil temporar în țara noastră, cu toată împotrivirea și prigoana autorităților. Flăcările revoluției din 1905 fascinau privirile și mințile. Nu numai zierele muncitorești cotidiene sau săptămînale, dar pînă și revistele lunare, (de exemplu, nou apăruta « Viața rominească », deși grupa pe reprezentanții de frunte ai poporanismului), îi informează cu regularitate pe cititori asupra desfășurării revoluției, dezbaterilor din Dumă, represaliilor singeroase din partea țarismului. Se comenta pe larg și se protesta împotriva introducerii stării de asediu în numeroase gubernii și a pedepsei cu moartea, a cruzimilor la care se dedau apărătorii zeloși ai autocrației în înăbușirea valului revoluționar. Solidaritatea cu răsculații ruși s-a manifestat aproape în toată presa progresistă rominească.

Într-o asemenea atmosferă, curind după izbucnirea răscoalelor țărănești de la noi, înecate în singele a 11 000 de oameni, critica literară revine la operele lui Tolstoi și mesajul lor.

Revista « Floarea darurilor » publică un articol al lui Nicolae Iorga, în care se relevă faptul că în Tolstoi « nu numai Rusia, dar lumea întreagă au încă pe unul din cei mai mari oameni ai timpului de față... »², însă criticul îi dă această înaltă apreciere nu atît pentru semnificația socială a operelor literare, cît pentru « sufletul său de credință și bunătate ». Sensul acestor cuvinte este precizat apoi în articol și dezvăluie poziția singulară, dar profund eronată a criticului. Iorga nu urmărește în cadrul articolului său problemele fundamentale ale epicei tolstoiene, nu încearcă să stabilească măcar sumar coordonatele ei majore, ci își axează articolul pe ideea că nu se poate vorbi de un declin al facultăților creatoare ale lui Tolstoi, că misticismul și predica de esență creștină (pe care Lenin, cum știm, le atribuia « moșierului scrîntit întru Hristos ») n-ar diminua cîtusi de puțin valoarea operelor lui.

Recunoscîndu-i putereă « de evocație fără pereche » a unei lumi și epoci întregi cu toate curentele de idei, cu « toate patimile timpului », Iorga nu se oprește la ele, ci le expediază într-o singură frază. El se ridică împotriva criticilor progresiști care, după părerea lui, au rostit o « superficială și lesnicioasă osîndă: decădere, slăbire a însușirilor productive, misticism, manie religioasă ! ». Justificarea atitudinii sale, argumentele invocate nu fac decît să dezvăluie acceptarea misticismului și fanatismului tolstoian, pe care Iorga îl numește « simplitate evanghelică », în stare « să înalțe mai mult decît mindria ».

¹ « Luceafărul », 1902 nr. 6, p. 96.

² NICOLAE IORGA, *L. Tolstoi*, în « Floarea darurilor » 1907, nr. 16, p. 241.